

Takaisin lähteille

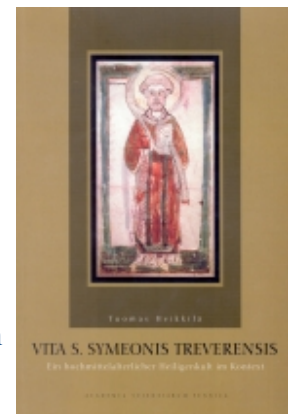
Tekstikriittinen näkökulma Trierin pyhään Symeoniin – Tuomas Heikkilän väitöskirjahaastattelu

Helsingin yliopiston historian laitoksella pitkään assistenttina ja yliassistenttina työskennellyt Tuomas Heikkilä väitteli filosofian tohtoriksi otsikolla *Vita s. Symeonis Treverensis. Ein hochmittelalterlicher Heiligenkult im Kontext* lauantaina 12. lokakuuta 2002. Vastaväittäjänä toimi professori Alfred Haverkamp Trierin yliopistosta. *Ennen ja nyt* puolestaan jatkoivat tuoreen tohtorin piinaamista jonkin aikaa varsinaisen h-hetken jälkeen.

Laajemmasta pyhimyspropagandasta pyhään Symeoniin

Aloitetaan väitöskirjan kannesta, jossa on kuvattuna teoksen nimihenkilö. Kertoisitko kuvasta?

Kuva on peräisin 1200-luvun alusta, Trierin pyhän Martinuksen luostarista. Kädessään Symeon pitää palmunlehvää, joka oli perinteinen marttyyrin attribuutti, vaikka Symeon ei ollutkaan marttyyri. Tämä selittyi sillä, että myöhemmin palmunlehvää käytettiin yleisesti pyhimyksen symbolina. Toisaalta voidaan ajatella, että Symeon oli erakko ja askeetikko, joka eli koko elämänsä kestänyt marttyyriutta. Kuvassa näkyy lisäksi tietenkin Jumalalta peräisin oleva pyhimyksen sädekehä ja länsimainen tonsuuri, eli Symeon oli ajellut itsensä sääntöjen mukaisesti. Lisäksi kuvasta voidaan havaita tiettyjä benediktiiniläisiä piirteitä. Punainen vaate on tyypillinen diakonin asu. Kädessään Symeonilla on stola merkinä diakonin vihkimyksestä. Kädessään hän pitää käsikirjoitusta, jota Trierissä yhä edelleen esitellään pyhän Symeonin lektionaarina, ja sen uskotaan olevan hänen itäisestä kristikunnasta mukanaan tuoma.

Pyhimyshistoria ei ole ehkä suomalaiselle kaikkein ilmeisin tutkimusaihe. Siksi onkin erityisen kiinnostavaa, miten sinä päädyit aiheesi pariin, tutkimaan juuri pyhää Symeonia.

Niin, sattumaa vai johdatusta. Saatuani graduni valmiiksi vietin lukuvuoden 1996–1997 Roomassa, lähteiden parissa Fidem-kurssilla. Tuolloin oli jo selvää, että olin käynyt graduni aihepiirin läpi niin

perin pohjaisesti, että siitä ei saisi enää lisensiaatintyön jälkeen mitään irti. Toisaalta siinä vaiheessa tuntui hauskalta tutkia jotain muutakin. Roomassa keskustelin erään yön dosentti Christian Krötzlin kanssa väitöskirjani mahdollisesta aihepiiristä. Tuon pitkän keskustelun kuluessa muotoutui aiheeni ensimmäinen raakile, aikakauden ja alueen hyvin ylimalkainen rajaus. Tämä liittyi jo vuosia sitten Tübingenissä tutkiskelemini Kölnin, Trierin ja Mainzin välisiin sydänkeskijajalla käytyihin riitoihin ja erityisesti tapaan, jolla näissä riidoissa käytettiin pyhimyksiä propagandavälineinä.

Tutustuessani alustavasti lähteisiini kävi kuitenkin hyvin pian selville, että tutkimuskohdetta täytyy rajata; että en millään saisi tutkittua kolmea suurta arkkhiippakuntaa. Niinpä rajauduin ensin Trieriin, jonka pyhimysmaailma oli mielenkiintoisin ja laajin. Trierhän oli keskijajalla erityisen pyhä kaupunki, *civitas sancta*, jonka merkitys esimerkiksi kirkkohistoriassa on hyvin suuri. Valittuani hiippakunnan huomasin seuraavaksi, että vakavan tutkimuksen olisi keskityttävä yhteen ainoaan pyhimykseen. Aihepiiriä voisi laajentaa myöhemmin, mutta varsinainen perustyö olisi tehtävä yhdestä pyhimyksestä – näin päädyin Symeoniin.

Symeon on Trierin legendaarinen pyhimys. Kaupungin virallisissa asiakirjoissa käytetään kaupungin logona edelleen Porta Nigraa, joka oli pyhän Symeonin asuinpaikka ja kaupungin ehkä kuuluisin nähtävyys. Symeon oli myös sikäli mielenkiintoinen kohde, että häntä on tutkittu hyvin vähän, ja häntä käsittelevä pyhimyselämäkerta vaikutti minusta kaikista mielenkiintoisimmalta. Työni edistyessä Symeon-tekstit osoittautuivat erinomaiseksi valinnaksi, sillä vaikka Symeonin pyhimyskultti ei levinytkään laajalle, tunnettiin hänen elämäkertansa ja ihmeluettelonsa poikkeuksellisen hyvin. Minun täytyi siis selvittää, miksi kirjoitukset levisivät, kun kohteen pyhyys ei sitä selittänyt. Yksi tärkeimmistä syistä on epäilemättä se, että Symeonin pyhimyselämäkerta on matkakertomuksen muotoon laadittu viihdyttävä ja paljon mehukkaita yksityiskohtia sisältävä kirjoitus.

Historiallisesta Symeonista ja hänen pyhimyselämäkerrastaan

Niin, lienee syytä seuraavaksi syventyä hieman lähemmin Symeonin vaiherikkaaseen elämään.

Symeonin pyhimyselämäkerran ensimmäisen käsikirjoituksen on laatinut Trierissä vaikuttanut apotti Eberwinus, joka kirjoitti Symeonin omiin lausuntoihin ja kertomuksiin pohjautuvan teoksensa pian tämän kuoleman jälkeen. Eberwinus oli tutustunut Symeoniin oltuaan pyhiinvaelluksella Pyhällä maalla. Kirjoitus on muodoltaan suhteellisen perinteinen pyhimyselämäkerta. Se alkaa Symeonin syntymästä Sisilian Syrakusassa ja etenee kronologisesti hänen Trierissä kesällä 1035 tapahtuneeseen kuolemaansa asti. Elämäkerran mukaan Symeonin vanhemmat olivat kreikkalainen isä Antonios ja kalabrialainen äiti. Kreikankielisessä Sisiliassa varttunut Symeon lähetettiin 7-vuotiaana kouluun Konstantinopoliin, mutta valitettavasti emme tiedä mitä hän opiskeli. Opintojensa jälkeen hän siirtyi Pyhälle maalle, jossa hän toimi useita vuosia lännessä saapuneiden pyhiinvaeltajien oppaana.

Koettuaan vahvan uskonnollisen herätyksen Symeon jätti oppaan tehtävänsä ja toimi erään erakon palvelijana Jordan-virran varrella. Kilvoitteleva erakko kuitenkin hylkäsi palvelijansa ja vetäytyi yksin aiempaa syrjäisempään paikkaan, ja Symeon joutui menemään Betlehemiin pyhän Marian luostariin. Hänen oman kertomuksensa mukaan tämän oli määrä olla eräänlainen välivaihe, sillä Symeonin todellinen kutsumus tuohon aikaan oli ryhtyä erakoksi. Tässä suhteessa hän toimi yleisen benediktiiniläisen näkemyksen mukaisesti katsoessaan, että hänen olisi ensin toimittava luostariyhteisössä, ja vasta tämän jälkeen hän saattaisi siirtyä kilvoittelussaan "seuraavalle vaikeustasolle" eli ryhtyä erakoksi.

Symeon pääsi lähemmäksi tavoitettaan siirtyessään Betlehemin yhteisöstä Siinain vuoren rinteille, missä hän asettautui mitä ilmeisimmin pyhän Katariinan luostariin. Sieltä käsin hän vetäytyi välillä yksinäisyyteen Siinain rinteille tai Punaisenmeren rannalle viettämään erakkoelämää. Symeonin elämäkerrassa on jännittäviä kuvauksia hänen luolansa lähellä Punaisenmeren rannikolla sijainneesta öljylähteestä, mistä paikalliset asukkaat hakivat öljyä erilaisiin tarkoituksiinsa. Saattoi olla osittain juuri tämän jatkuvan liikenteen seurausta, että Symeon hylkäsi erakkoasumuksensa ja palasi pyhän Katariinan luostariin. Tämä tapahtui samaan aikaan, kun luostariyhteisön saavutti tieto Normandian herttua Richardin pyhän Katariinan luostarille lupaamasta merkittävästä rahalahjoituksesta. Symeon valittiin hakemaan lahjoitus – joka tunnetaan myös muista lähteistä – Normandiasta.

Symeon halusi edelleen viettää erakkoelämää, ja yritti vastustella päätöstä, mutta joutui kuitenkin taipumaan muiden tahtoon ja lähtemään matkaan. Hän matkusti ensin Kairoon, mistä hänen oli määrä matkustaa venetsialaisella laivalla Länsi-Eurooppaan. Matkasuunnitelmiin tuli kuitenkin muutos jo Niilillä, kun merirosvot hyökkäsivät laivan kimppuun. Symeon oli ainoa laivalla olleista joka onnistui – Jumalan armon ansiosta – pelastumaan. Hän päätyi alkuasukasheimon luokse, joka ei puhunut mitään hänen tunnistamaansa kieltä, ja lopulta Symeonin onnistui pelastautua heimon luota ja hän pääsi takaisin Kairoon. Merimatkinsa huonojen kokemusten pelottamana hän ei uskaltanut astua enää laivaan, vaan lähti kiertämään maateitse Pyhän maan kautta. Antiokiassa hän tutustui pyhiinvaelluksella olleeseen, jo mainittuun apotti Eberwinukseen ja hänen matkakumppaneihinsa ja liittyi heidän Länsi-Eurooppaan suunnanneeseen seurueeseensa. Seuraava Symeonin kokema koettelemus sattui Belgradin tienoilla, missä paikallinen ruhtinas kielsi häntä jatkamasta matkaa yhdessä tapaamiensa pyhiinvaeltajien kanssa. Ilmeisesti ruhtinas piti Symeonina, joka oli kreikkalainen ja siten itäisen kristikunnan edustaja, Bysantin keisarin vakoojana.

Niinpä Symeon joutui eroamaan seurueestaan ja päätyi vaiherikkaan matkinsa jälkeen lopulta Ranskaan, missä hän harhaili jonkin aikaa yksin. Ranskassa hän tutustui muun muassa kronikoitsija Ademariin, joka valjasti kirjoituksessaan Symeonin propagoimaan pyhän Martialiksen apostolisiteettia. Martialis oli Angoulemen, eli Ademarin kotipaikan, oma pyhimys, ja näin lahjoituksenhakumatkallaan ollut Symeon valjastettiin hiukan yllättäen Angoulemen paikallispoliittisten pyrkimysten vetojuhdaksi. Lopulta Symeon pääsi Normandiaan, missä hän sai kuulla Richard-herttuan kuolleen jo aika päiviä sitten, ja että pyhän Katariinan luostarin oli muuttuneessa tilanteessa turha odottaa saavansa edesmenneen herttuan lupaamaa lahjoitusta. Symeon oli tästä tiedosta

luonnollisesti hyvin pahoillaan, eikä oikein tiennyt mitä hänen tulisi seuraavaksi tehdä. Eri vaihtoehtoja pohdittuaan Symeonin päähän pälkähti mennä tapaamaan pitkällä matkallaan kohtaamiaan länsimaalaisia pyhiinvaeltajattujaan, joista hän oli joutunut eroamaan Balkanilla.

Niinpä Symeon meni paikallisen luostarin apotin pakeille ja vietti ensin kyseisessä luostarissa jonkin aikaa. Samassa paikassa oli apottina Eberwinus, joka toimi samanaikaisesti usean luostarin apottina, muun muassa Trierissä. Symeon päätyikin lopulta Trieriin, missä hän ryhtyi paikallisen arkkipiispa Poppon oppaaksi tämän lähtiessä 1020-luvun lopussa pyhiinvaellukselle Pyhälle maalle. Siellä parivaljakko matkusteli jonkin aikaa, mutta kun Poppon paluun aika koitti, Symeon ei halunnutkaan jäädä enää itäiseen kristikuntaan. Niinpä hän palasi Poppon mukana takaisin Trieriin, missä hän alkoi viettää inkluusielämää vetäytyen Trierin roomalaisaikaiseen kaupunginporttiin Porta Nigraan, joka oli vallitsevan käsityksen mukaan kirottu paikka. Symeon asettui kaupunginportin itäiseen osaan, ja hänen elämäkerrassaan kerrotaan seikkaperäisesti, kuinka erilaiset kiusaukset tulivat koettelemaan häntä. Esimerkkinä voidaan mainita vaikkapa yksi paikallishistoriallisesti merkittävä yksityiskohta Moselin tulvimisesta. Paikalliset asukkaat kuvittelivat, että oudon erakon maineen saanut Symeon oli rikoksillaan aiheuttanut joen tulvan, ja yrittivät kostoksi kivittää hänet, mutta yksikään kivi ei osunut Jumalan suojelemaan Symeoniin. Tässä episodissa on selvästi havaittavissa yhtymäkohtia protomarttyyri Stefanukseen ja muihin kristillisiin marttyyriesikuihin. Symeonin elämäkerrasta näkyykin monin paikoin selkeästi hagiografian lajityypin vaikutus. Tästä huolimatta sitä on pidetty pitkään poikkeuksellisen totuudenmukaisena, koska se pohjautuu Symeonin omiin kertomuksiin. On kuitenkin selvää, että siihen ei voi suhtautua sinisilmäisesti.

Symeon kuoli 1. kesäkuuta 1035, ja hänet haudattiin Porta Nigraan. Hän oli saanut aikaan muutamia ihmeitä jo elinaikanaan, mutta hänen kuolemansa jälkeen ihmeet yleistyivät varsin nopeasti. Kaksi Symeonin vanhaa matkakumppania Pyhältä maalta, Trierin arkkipiispa Poppo ja apotti Eberwinus alkoivat puuhata Symeonin pyhimykseksi julistamista pian hänen kuolemansa jälkeen. Tuohon aikaanhan paikallinen piispa saattoi kanonisoida omassa hiippakunnassaan, joten Poppo olisi hyvinkin voinut julistaa Symeonin pyhimykseksi Trierissä, mutta syystä tai toisesta hän päätyi hakemaan Symeonin kanonisointia paavilta. Tämä tapahtuikin poikkeuksellisen nopeasti, ja vaikka tarkkaa ajankohtaa ei tiedetäkään, on todennäköistä, että Symeon kanonisoiitiin suunnilleen vuodenvaihteessa 1035–36. Tämä oli tiettävästi vasta toinen paavin paavina suorittama kanonisaatio, eli sillä on paljon myös yleiskirkollista merkitystä. Koska kanonisaatioprosessi perustui nimenomaan Symeonin pyhimyselämäkertaan ja ihmekokoelmaan, on Symeon-kirjoitusten tekstikriittinen tutkimus ollut erityisen merkittävää. Yksi tutkimukseni suurista löydöistä onkin ollut tekstin syntyhistorian aiempaa selvästi tarkempi rekonstruoiminen. Tästä voidaan mainita vaikkapa se, että kun Symeon kuoli kesäkuun alussa 1035, Eberwinus näyttää ryhtyneen hänen elämäkertansa kirjoittamiseen lähes välittömästi. Apottihan oli haastatellut Symeoniam paljon jo hänen elinaikanaan, joten materiaalia hänellä oli paljon.

Tekstikriittisen tutkimuksen ominaislaadusta

*Siinä missä monet tutkivat keskiaikaa vain painettujen lähde-
editioiden avulla, sinä olet lukenut työtäsi varten paljon keskiaikaisia
alkuperäisasiakirjoja. Luonnehtisitko tätä työmuotoa lyhyesti?*

Mielestäni ehdottomasti hauskin työvaihe tutkimuksen tekemisessä oli nimenomaan käsikirjoitusten lukeminen ja tulkitseminen. Koskaanhan ei voi olla varma, mitä niistä löytyy – varsinkin kun Symeon-tutkimuksen käyttämä puutteellinen editio on niinkin vanha kuin vuodelta 1695. Niinpä tutkimani käsikirjoitukset sisälsivät usein materiaalia, jota aiemmat, vähemmän alkuperäisten käsikirjoitusten parissa työskennelleet tutkijat eivät olleet käyttäneet. Edelleen on olemassa joitain käsikirjoituksia, joiden olemassaolosta tiedän, mutta joihin en ole vielä tutustunut. Paneudun näihin luonnollisesti osana tulevan Symeon-edition laadintaa.

Eri käsikirjoitusversioiden välillä on melko suuriakin eroja. Ensinnäkin niiden laajuus vaihtelee, mikä luonnollisesti näkyy myös sisällössä. Esimerkiksi Eberwinuksen ohella merkittävin tekstin kokoaja Warnerus mainitaan nimeltä ainoastaan yhdessä käsikirjoituksessa. Tämän kyseisen käsikirjoituksen löysin Ranskan puoleisessa Lorrainessa sijaitsevan Épinalin kaupunginkirjastosta. Käsikirjoitus on laadittu 1000-luvun lopussa eräässä lähiseudun luostarissa, ja sitä säilytetään siis nykyisin tavallisessa pienessä kaupunginkirjastossa. Kirjaston lukusalissa kylän mummit lukivat päivänlehtiä, ja minä tutkin viereisellä pöydällä 900 vuotta vanhaa käsikirjoitusta, joka kaiken lisäksi vielä paljastui erityisen merkittäväksi koko aiheeni kannalta.

*Oliko tällainen, näin vahvasti käsikirjoituksiin perustuva
lähestymistapa tietoinen valinta jo tutkimuksesi alkuvaiheessa?*

Jossain määrin kyllä, ja mitä enemmän luin itseäni sisään pyhimys- ja keskiajan tutkimukseen, sitä selvemmäksi kävi, että käsikirjoitusaspektista tulee tutkimukseni keskeinen osa. Tällaista laajaa käsikirjoitus- ja pyhimystutkimusta ei ole aikaisemmin juurikaan yhdistetty. Tutkimuksessani yhdistän useimpien keskiajan historioitsijoiden kaihtaman, luonteeltaan työlään käsikirjoitustutkimuksen ja viime vuosikymmeniin asti vieroksutun hagiografisen lähdemateriaalin. Tarkka käsikirjoitustutkimukseni

paljasti uusia tuloksia historiallisen Symeonin vaiheista, ja täten kokonaiskuva Symeonin elämästä on tarkentunut. Vastaväittäjäni oli erityisen innoissaan lähestymistavastani ja kutsui minut työskentelemään omalle historian laitokselleen Trierin yliopistoon.

Olen ajatellut soveltaa lähestymistapaani seuraavaksi Suomen pyhään Henrikiin, jota koskevassa lähdemateriaalissa on monia yhtäläisyyksiä Symeonin kassa. Henrikiä käsitteleviä lähteitä ei ole tutkittu juuri lainkaan käsikirjoitustutkimuksen valossa, ja nykyisin käytetty editio on peräisin 1800-luvulta. On selvää, että niin Henrikin kuin Symeoninkin kohdalla lähde-editiot sisältävät paljon virheitä ja että kirjoituksen syntyä koskevat tekstikriittiset kysymykset eivät ilmene editioista. Käsikirjoitustutkimuksen vahvuus on osittain siinä, että ikään kuin sen sivutuotteena syntyy paljon tietoa muistakin aiheista. Symeon-tutkimuksessani tätä puolta edustavat erityisesti sydän- ja myöhäiskeskiajan uskonnollisia yhteisöjä sekä käsikirjoitusten kulkua koskevat osat.

Käsikirjoitustutkimukseni merkitystä lisäsi se, että nykyisin käytettävä lähde-editio on peräisin vuodelta 1695. Niinpä keskeinen osa tutkimustani oli käsikirjoitusten lähiluku Euroopan eri kirjastoissa ja arkistoissa. Pelkästään 1000-luvulla kirjoitettuja Symeon-käsikirjoituksia tunnetaan 53. Olen väitöskirjatyötäni varten valmistellut uutta tekstikriittistä editiota, joka perustuu 35 käsikirjoitukseen ja josta noin 95 prosenttia on valmiina tietokoneessani. Tarkoitukseni on tehdä tämä editio valmiiksi, mahdollisesti vastaväittäjäni kutsumana Trierissä. On huomattava, että saksalaisessa keskiajantutkimuksessa on parhaillaan menossa tällaisten lähteiden uudelleen editioiminen. Esimerkiksi *Monumenta Germaniae Historica* -lähdejulkaisussa on perustettu uusi julkaisusarja tämäntyyppisille lähteille.

Itse asiassa minuun on oltu yhteydessä MGH:n taholta ja tarjottu yhteistyömahdollisuutta. Toisaalta tulevan edition voisi julkaista myös bollandistien sarjoissa tai erillisenä julkaisuna mainittujen lähdesarjojen ulkopuolella. Joka tapauksessa on ilmeistä, että Symeon-käsikirjoituksista tarvitaan uusi tekstikriittinen editio.

Editioprojekti kuulostaa kiinnostavalta. Voisitko jo hankkeen tässä vaiheessa kertoa lukijoillemme hieman käsikirjoitusten tekstihistoriasta ja sisällöstä, joka elämäkerran ohella koostunee ihmekokoelmasta?

Symeonin ihmekokoelma on lopullisessa muodossaan keskimääräistä sydänkeskiajan pyhimyksen ihmekokoelmaa laajempi. Siinä voidaan erottaa ainakin viisi erillistä ajallista tasoa: milloin ja missä tekstiä on täydennetty, millaista uusi materiaali on, eli millaisia ihmeitä kokoelmaan on lisätty. Sydänkeskiajan pyhimystekstien ja ihmekokoelmien syntyhistoria tunnetaan yleisesti ottaen melko heikosti, ja tutkimukseni on poikkeuksellisen tarkka yhden tapauksen rekonstruoiminen. Olen esimerkiksi aika vastaansanomattomasti pystynyt osoittamaan, mikä versio lähetettiin paaville syksyllä 1035 Symeonin kanonisaatiota varten. Tuon version sisältämät alkupään ihmekertomukset, eli ennen loppusyksyä 1035 tapahtuneet ihmeet, pystytään dateeraamaan päivän tai viikon tarkkuudella. Mielenkiintoista oli myös seurata Symeonin kanonisaation jälkeistä ihmekokoelman täydentämistä. Näyttää nimittäin siltä, että Eberwinus täydensi kokoelmaa melko aktiivisesti aina omaan vuonna 1045 tapahtuneeseen kuolemaansa saakka.

Tämän jälkeen seurasi eräänlainen suvantovaihe, kunnes ihmekertomukset lisääntyivät uudestaan 1050–60-luvulla. Tuolloin vastaperustetun Pyhän Symeonin yhteisön koulumestari Warnerus otti paikallisen rovastin esityksestä tehtäväkseen täydentää Symeonin ihmekokoelmaa. Tämä aloitti uuden Symeon-tekstien renessanssin. Warneruksen identifioiminen Symeon-tekstien keskeiseksi kirjuriksi on ollut yksi tutkimukseni löytöjä. Löysin aiemmin tuntemattoman Symeon-käsikirjoituksen, joka ainoana mainitsee Warneruksen täydentäneen ihmekokoelmaa, ja jonka esipuheessa Warnerus kertoo itse omista ihmeiden ylöskirjaamiseen vaikuttaneista motiiveistaan. Yhteensä Symeon-kirjoitusten täydentäjiä oli ainakin viisi. Viimeinen ihme tapahtui vuonna 1086, ja se kirjoitettiin ilmeisesti hyvin pian sen jälkeen ylös. 1090-luvun jälkeen teksti oli saavuttanut lopullisen muotonsa, jossa sitä levitettiin.

Seuraava merkittävä tekstihistorian vaihe oli 1400-luvulla, kun Symeonin elämäkerta käännettiin Mainin ja Moselin alueilla kahtena kielivarianttina kansankielelle, ja sekä latinan- että kansankieliset kopiot levisivät uusille alueille. Symeon-kultti ei tuolloin kuitenkaan kokenut renessanssia, vaan kyse oli nimenomaan elämäkertaa kohtaan uudelleen heränneestä kirjallisesta kiinnostuksesta. Kansankieliset kirjoitukset levisivät ennen kaikkea Etelä-Saksassa ja Lorrainessa, siis alueilla, joilla latinankieliset Symeon-kirjoitukset tunnettiin jo 1100–1200-luvulla. Mutta myös latinankieliset tekstit levisivät 1400-luvulla laajemmin kuin 1200-luvun loppupuolella tai 1300-luvulla. Esimerkiksi Hollannista tunnetaan useita 1400-luvun käsikirjoituksia. Hyvin suurta osaa käsikirjoituksista säilytetään yhä edelleen niiden syntyseuduilla. Esimerkiksi Brysseliin on koottu ympäröivän alueen käsikirjoituksia Pohjois-Lorrainesta ja nykyisestä Belgiasta. Münchenissä säilytettävät käsikirjoitukset ovat Baijerin alueelta ja Sveitsissä sijaitsevan Einsiedelnin luostarin käsikirjoitukset ovat alkujaankin sen omia. Tässä suhteessa Vatikaaniin ja Pariisin Bibliothèque nationaleen laajoilta alueilta kootut käsikirjoituskokoelmat muodostavat poikkeustapauksen -niiden sijoituspaikka on toisaalta paavien ja toisaalta Napoleonin toiminnan tulosta.

Trierin laajempi pyhimysmaailma

Sijoitat väitöskirjassasi Symeonin Trierin pyhien yhteyteen. Mikä oli Symeonin suhde muihin Trierin sydänkeskiajan pyhimyksiin?

Sydänkeskiajalla, alkaen noin 900-luvun puolivälistä, Trier oli yksi läntisen kristikunnan pyhimmistä kaupungeista. Sillä oli laaja joukko hyvin kuuluisia pyhimyksiä, ja siellä synnytettiin jatkuvasti uusia paikallisia pyhimyksiä ja heidän kulttejaan. Symeon ei siis ollut missään nimessä ainoa Trierissä tuohon aikaan syntynyt "uusi" pyhimys. Esimerkiksi Celsus-nimisen pyhimyksen tapaus oli hyvin samanlainen kuin Symeonin. Molemmille pyrittiin luomaan uusi pyhimyskultti aika olemattomista lähtökohdista käsin. Celsuksen tapauksessa tämä ei onnistunut, eikä hän saavuttanut pyhimyksenä edes samanlaista asemaa kuin Symeon. Symeonilla kyllä palvottiin jonkin verran Trierissä, mutta kaupungin ulkopuolella hän ei kohonnut koskaan merkittäväksi pyhimykseksi.

Toinen esimerkki uudesta trieriläisestä pyhimyksestä oli paikallinen Konrad eli Cuno. Hän oli *electus*, siis piispaksi valittu, mutta ennen piispanvihkimystään vuonna 1066 kaupunkilaisten tappama ja

sittemmin pyhimykseksi julistettu kirkonmies. Cunon kulttia yritettiin nostattaa ennen kaikkea Trierin ulkopuolella ja varsinkin kilpailevan Kölnin arkkipiispa oli tässä keskeinen toimija. Tämäkään ei käytännössä onnistunut lainkaan, ja myös Cunon kultti jäi merkityksettömäksi. Keskeinen este Cunon pyhimyskultin menestyksen tiellä oli se, että hän oli kuollut samana päivänä kuin Symeon, joten tämä päivä oli Trierin alueen pyhimyskalenterissa varattu jo Symeonille.

Vuonna 1072 Trierin pyhän Paulinuksen kirkossa tehtiin laaja reliikkien löytö, missä löydettiin kymmeniä uusia pyhäinjäännöksiä – siis käytännössä kirkosta löydettiin vanhoja luita. Näiden pääteltiin kuuluvan thebalais-legioonalaisille, siis roomalaisajan kristillisen armeijaosaston sotilaille, jotka tapettiin viimeiseen mieheen heidän kieltäytyttyä kunnioittamasta keisaria. Tämä oli trieriläinen toisinto toisaalla laajasti tunnetusta tarinasta, mutta 1000-luvun lopun Trierissä yritys heidän nostamiseksi pyhimyksiksi ei onnistunut kovinkaan hyvin.

Erityisen hyvin sen sijaan onnistuttiin vuonna 1127, kun Trierin Pyhän Euchariuksen kirkosta löydettiin apostoli Mattiaksen hauta. Mattiashan oli ainoa apostoli, jonka hautapaikkaa ei ollut tuohon mennessä vielä löydetty. Kun hauta sitten löytyi – hieman yllättäen kenties – juuri Trieristä, tuli hänen hautakirkostaan nopeasti hyvin merkittävä pyhiinvaelluskohde, ja se on sittemmin muuttanut nimensäkin pyhän Mattiaksen kirkoksi. Yleisesti voidaan sanoa, että Trier oli hyvin merkittävä reliikkivarasto. Tämä näkyi hyvin esimerkiksi 1000-luvun puolivälissä, jolloin Saksan kuningas Henrik III yrittäessään saada itäisessä Saksassa sijainneeseen Goslariin lisää pyhäinjäännöksiä kääntyi nimenomaan Trierin puoleen. Pyhimyskulttien kannalta kaupungin sijainti on mielenkiintoinen. Trierillä oli tiiviit suhteet länteen, ja kaupungin vanhimmat pyhimyskultit saavuttivatkin suosiota erityisesti lännessä ja varsinkin Lorrainessa. Tämä tilanne muuttui 1000-luvun alussa, kun Ranskaan syntyi aiempaa voimakkaampi kuningaskunta ja samaan aikaan Reimsin arkkipiispasta tuli siellä Trierin kollegaansa merkittävämpi. Tämän seurauksena Trier suuntautui enemmän itään ja varsinkin Etelä-Saksaan.

Kerro lopuksi vielä itse väitöstilaisuudestasi!

Olin varautunut vastaväittäjän kysymykseen: miksi kirjoitat Symeon, et Simeon. Lähes kaikissa lukemissani keskiaikaisissa käsikirjoituksissa kirjoitusasu on Symeon. Tällaista kysymystä ei kuitenkaan tullut. Muutenkin vastaväittäjä esitti hyvin laajoja kysymyksiä, eikä tarttunut yksityiskohtiin. Hän esimerkiksi pyysi valaisemaan tutkimukseni taustoja, mihin on hyvin hankala vastata tyhjentävästi. Sikäli kuin saksankielisessä väitöstilaisuudessa voidaan puhua yleisöystävällisyydestä, on tällainen lähestymistapa kuitenkin mielekäs ja yleisöystävällinen. Itse väitöstilaisuus oli melko lyhyt ja kesti ainoastaan vajaa kaksi tuntia. Lektioni pidin suomeksi, koska suurin osa yllättävän runsaslukuisesta yleisöstä ei olisi pystynyt kunnolla seuraamaan saksankielistä lektiota. Itse väitöstilaisuus meni ennakko-oletusteni mukaisesti. Kyllähän erilaisten esitelmien pitäminen sekä muu esiintyminen laitoksella ja muualla on hyvää harjoitusta.

* * *

Teksti: Ossi Kokkonen

Kuvat: Jouko Nurmiainen

ENNEN JA NYT

Historian tietosanommat